

Кіщак І. Т., доктор економічних наук, професор кафедри економіки та менеджменту Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського, м. Миколаїв, Україна

ORCID: 0000-0002-4011-1528

e-mail: i.t.kischak@gmail.com

Хомутовська І. І. кандидат історичних наук, викладач Технологіко-економічного коледжу Миколаївського національного аграрного університету, м. Миколаїв, Україна

ORCID: 0000-0002-1161-6949

e-mail: xomytovskaj_@ukr.net

Саваріна І. П. кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту Чорноморського національного університету імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ORCID: 0000-0003-4797-7591

e-mail: savarina.irina@chmnu.edu.ua

Теоретичні засади вибору організаційно-правової форми господарювання в Україні

Анотація. У статті розглянуто питання історичної обумовленості сучасних рис та інституційних бар'єрів розвитку підприємництва в Україні, його внутрішнього змісту та суспільної ролі як інноваційної та соціально відповідальної діяльності, історії виникнення й розвитку підприємства як соціально-економічного явища; види, об'єкти та організаційно-правові форми господарювання у різних галузях економіки; класифікації форм державно-приватного партнерства; аксіологічну аспекту державної власності; досліджено організаційно-правову форму юридичних осіб як суб'єктів підприємства; наведено основні переваги й недоліки організаційно-правових форм господарювання в сучасних умовах модернізації та глобалізації економічних відносин. Обґрунтовано розуміння власності як належності засобів і продукції відповідним фізичним та юридичним особам, при цьому власність водночас є соціальною, економічною й правовою категорією. Суб'єктом права власності є власник, який на свій розсуд володіє, користується та розпоряджається належним йому майном, що не суперечить чинному законодавству. Обґрунтована аксіологія цінності економічних відносин як позитивно вагомої у задоволенні потреб учасників суспільного життя, при цьому цінності підприємства полягають у їх здатності задовольняти потреби цих суб'єктів. Підкреслено, що до найбільш значущих ознак, які виокремлюють одну організаційно-правову форму від іншої є: кількість учасників створеного суб'єкта підприємництва; характеристика власника майна; джерела майна як матеріальної основи підприємництва; межі майнової відповідальності; спосіб розподілу прибутків і збитків; форма управління суб'єктом підприємництва. Організаційно-правова форма розглядається, як форма юридичної особи (суб'єкта підприємництва), що характеризує особливості його створення, майнового статусу, особливості взаємодії власників, засновників, і учасників, їх відповідальності один перед одним та за зобов'язаннями юридичної особи. Доведено, що поряд з приватною й комунальною формами власності, державна виступає як форма власності, що відіграє певну роль в економіці України й може реалізуватись на засадах державно-приватного партнерства.

Ключові слова: власність; організаційно-правова форма; аксіологія цінності підприємства; соціальна відповідальність; діяльність; підприємство.

Kischak Ivan, Doctor of Economics, Professor of the Economics and Management Department, V.O. Sukhomlynskyi Mykolaiv National University, Mykolaiv, Ukraine

Khomutovska Irina, PhD (History), teacher college Mykolaiv National Agrarian University, Mykolaiv, Ukraine

Savarina Irina, PhD (Economics), Associate Professor of the Management Department, Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolaiv, Ukraine

Theoretical Principles of Choosing the Organizational and Legal Form of Management in Ukraine

Annotation. Introduction. The article is devoted to the issues of historical conditionality of modern features and institutional barriers on the way to the development of entrepreneurship in Ukraine, its internal content and social role as innovative and socially responsible activity, the history of emergence and development of an enterprise as a social-economic phenomenon and types. Also, it describes the objects, organizational and legal forms of management in different branches of economy, classification of public-private partnership; axiological aspect of state property; description of the organizational and legal form of the legal entities; main advantages and disadvantages of organizational and legal forms of management in the current conditions of modernization and globalization of economic relations. The article deals with understanding of property as belonging to means and products to the corresponding physical and legal persons. The notion of property is outlined as a social, economic, and legal category.

Purpose. The paper shows the owner's position following some property rights where he possesses, uses, and disposes of his property that doesn't contradict the current legislation. The value of the axiology in economic relations is outlined as positively significant in meeting the needs of participants in public life.

Results. As the article concerns there are the most significant features that distinguish organizational and legal forms: some participants in the created business entity, characteristics of the property owner; sources of the property as a material basis of entrepreneurship; limits of property liability; the method of sharing profits and losses; the form of business entity management.

Conclusions. Organizational legal form is considered as a form of legal person (a subject of entrepreneurship) which characterizes the peculiarities of its creation, property status, peculiarities of the owners' interaction, founders and participants, their duties and obligations in the legal entity. It is proved that the ownership can be private and state and the last can acts as a form of ownership that plays some role in the economy of Ukraine. This form of ownership can be implemented based on public-private partnerships.

Keywords: property; organizational and legal form; axiology of enterprise's value; social responsibility; activity; entrepreneurship.

JEL Classification: B 41; K 11; L 32; N 01.

Постановка проблеми. В історико-еволюційному поступі розвитку національної економіки, що зростає та швидкозмінних жорстких світових відносинах, забезпечення стійкої та ефективної підприємницької (господарської) діяльності підприємства (товариства, корпорації, концерну, холдингу, фірми й т.д.) для його засновника (засновників) надзвичайно важливим є визначення з вибором статусу та організаційно-правових форм діяльності цієї установи. Статус організації визначає її правовий стан, тобто сукупність прав і обов'язків цієї особи. Тому порядок та процес створення, функціонування, організації та ліквідації підприємства є визначальним у визначенні організаційно-правової форми здійснення підприємницької діяльності та потребує уточнення певних розбіжностей розуміння сутності права власності та значення організаційно-правової форми підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання історичної обумовленості сучасних рис та інституційних бар'єрів розвитку підприємництва в Україні, його внутрішнього змісту та суспільної ролі як інноваційної та соціально відповідальної діяльності, а також реалій та перспектив розвитку цього виду діяльності в Україні, розглянуто на круглому столі у ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України» (1 грудня 2016 р.). Актуальність та важливість тематики засідання і проблем, винесених на обговорення, визначені складністю й суперечливістю процесу розвитку національного господарства, зокрема його підприємницького сектора, необхідністю дослідження історичної траєкторії становлення та інституційних передумов деформації у вітчизняному господарському середовищі підприємництва як базового інституційного комплексу, що є рушієм суспільного розвитку на інноваційній основі [10].

Теоретико-прикладним аспектам як історії виникнення та розвитку підприємства в Україні, так і соціально-економічного явища; видам, об'єктам та організаційно-правовим формам господарювання у різних галузях економіки; класифікації форм державно-приватного партнерства; аксіологічному аспекту державної власності; економіко-правовому забезпеченню застосування поняття «організаційно-правова форма»; обґрунтуванню організаційно-

правової форми юридичних осіб як суб'єктів підприємства, основним перевагам і недолікам організаційно-правових форм господарювання в сучасних умовах, модернізації та глобалізації економічних відносин присвячено чимало наукових праць. Зокрема, ці питання досліджували: Р. Гейнц, І. Кіщак, І. Коваль, Т. Колесник, Н. Колібабчук, О. Кравчук, В. Мадзігон, Ф. Узунов, які самостійно або в колективній співпраці виклали власне бачення сутності, значення, ролі, видів розвитку та функціонування різних організаційно-правових форм підприємств.

Формулювання цілей дослідження. Урахування результатів досліджень вчених та профільних науковців з широкого кола організації господарської діяльності підприємців та їх впливу на рівень економічного розвитку країни, дозволило визначити мету наукового пошуку в частині теоретичного обґрунтування вибору організаційно-правової форми господарювання (ведення підприємницької діяльності) в Україні на засадах використання вітчизняних та світових надбань.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розгляд питання, що пропонується, за сутністю потребує розуміння теоретичних засад фундаментальних положень таких понять як власність, підприємства, організаційно-правова форма, приватна, державна та комунальна форми власності.

За широким науковим розумінням власність – це належність засобів і продуктів відповідним фізичним та юридичним особам, при цьому власність водночас є соціальною, економічною та правовою категорією. Як економічна категорія, проявляється через суспільні насамперед виробничі відносини. Характер власності на засоби виробництва визначається історично типами, що змінюють виробничі відносини, зокрема: первіснообщинна, рабовласницька, феодална, капіталістична, соціалістична із різними їх модифікаціями. Структура власності розкривається через її елементи як володіння, користування і розпорядження майном. Власність є матеріальною основою суспільного розвитку. Відповідно до цього економічні відносини закріплюються, регламентуються і захищаються державою за допомогою норм права. Право власності та її форми закріплені в Конституції України, якою визначено державну, приватну і комунальну форми власності та передбачено систему

захисту права власності. Кожен з видів власності врегульовується за формою та правовим змістом: право державної власності, право комунальної власності та право приватної власності. Суб'єктом права власності є власник, який на свій розсуд володіє, користується та розпоряджається належним йому майном, що не суперечить чинному законодавству.

Аксіологія економіки – система теоретичних понять, концепцій, висновків щодо цінності економічних відносин. Цінність економічних відносин – це їх позитивна вагомість (роль) у задоволенні потреб учасників суспільного життя. Вони формуються стосовно кожної людини (особистість-цінність), соціальних спільнот та об'єднань (групова цінність) і, зрештою, суспільства в цілому (загальносоціальна цінність). Цінність підприємств полягає у їх здатності задовольняти потреби суб'єктів суспільного життя. Загальносоціальна цінність підприємств характеризуються передусім значенням для розвитку (прогресу) суспільства тих відносин, які закріплюються та захищаються державою. Особистісна цінність підприємства визначається реальними можливостями, які воно надає людині за певних соціально-економічних умов його функціонування [13].

Теоретичним базисом створення та функціонування підприємництва є самостійна, систематична та правомірна економічна (господарська) діяльність юридичних (фізичних) осіб з виробництва продукції (товарів), виконання робіт, надання послуг та заняття торгівлею з метою одержання прибутку, яка ґрунтується на законодавчо визначених засадах і принципах. Поряд з цим, нині підприємництво підміняється бізнесом як діяльністю, направленою винятково на особисте збагачення. Традиція використання державних фінансів та національного багатства фінансово-промисловими групами через механізми урядової підтримки суспільно важливих проєктів; формування компрадорського капіталу; асиметричні та непослідовні реформаційні перетворення призвели до закріплення інститутів, які не сприяють економічному розвитку та добробуту суспільства. Внутрішній зміст підприємництва як інноваційної та ризикової діяльності на основі економічної самостійності та відповідальності тісно пов'язаний з політико-правовими детермінантами та соціальними, культурно-духовними чинниками суспільного розвитку.

Вибір конкретної організаційно-правової форми юридичної особи – виключне право засновника (засновників), але це право обмежене існуванням відповідного положення щодо неї в законі. Частина 1 ст. 45 Господарського кодексу України визначає, що підприємництво в Україні здійснюється в будь-яких організаційних формах, передбачених законом, на вибір підприємця [1]. До найбільш вагомих ознак, що виокремлюють одну організаційно-правову форму від інших, відносять: кількість учасників створюваного суб'єкта підприємництва; характеристику власника майна; джерела майна як матеріальної основи

підприємництва; межі майнової відповідальності; спосіб розподілу прибутків і збитків; форму управління суб'єктом підприємництва.

У світовій практиці відомі такі основні організаційно-правові форми підприємництва: одноосібне володіння; товариства; корпорації. Одноосібне володіння – це підприємство, власником якого є одна особа. Вона отримує певний дохід (прибуток), але несе весь тягар господарського ризику. У США майже 80% усіх бізнесових організаційних структур є одноосібними володіннями, їхня частка становить приблизно 10-14% обсягу бізнесу. Товариство як форма організації підприємництва є логічним продовженням розвитку одноосібного володіння. Така форма передбачає об'єднання капіталів двох і більше окремих фізичних або юридичних осіб за умов розподілу ризику, прибутку і збитків на основі рівності, спільного контролю результатів бізнесу, активної участі у його веденні. Взаємовідносини між сторонами регулюються договором. Власниками корпорації вважаються її акціонери, що мають обмежену відповідальність у розмірі свого внеску в акціонерний капітал корпорації. Прибуток корпорації належить її акціонерам, що поділяється на частини. Одна частина розподіляється серед акціонерів у вигляді дивідендів, друга – це нерозподілений прибуток, що використовується на реінвестування. Функції власності та контролю поділені між акціонерами (власниками акцій) і менеджерами [2].

Загалом кожна з організаційно-правових форм має свої переваги та недоліки, які виявляються по-різному залежно від сфери діяльності територіально розміщених підприємств, масштабу суб'єкта тощо. Організаційно-правова форма визначає особливості правового режиму діяльності даного суб'єкта, що безпосередньо впливає на інтереси його контрагентів, оскільки визначає, зокрема, можливість стягнення боргів суб'єкта тощо. Ця категорія є визначальною для характеристики обсягу прав, обов'язків, меж відповідальності конкретного суб'єкта підприємництва. Найбільш вагомими серед організаційно-правових форм підприємницької діяльності є ті, які дають змогу проявити властивості, що характеризують підприємницьку діяльність – ініціативність, самостійність тощо.

Визначальне місце серед суб'єктів підприємництва належить підприємству. Правовий стан підприємств в українському законодавстві визначено в Законі України від 27.03.91 р. «Про підприємства в Україні» [3]. Підприємства в Україні здійснюють свою діяльність відповідно до вимог ст. 62-71 Господарського кодексу України (ГК), якщо інше щодо підприємств окремих видів не передбачено цим кодексом та іншими законами. Підприємство має обов'язкові ознаки: виробництво продукції, надання послуг, виконання робіт для задоволення суспільних потреб, одержання прибутку (доходу). Стосовно поняття «підприємство» розрізняють організаційну та економічну форми підприємства та його тип. Організаційна форма

підприємства характеризує спосіб взаємозв'язку окремих елементів продуктивних сил (факторів виробництва). За економічною формою підприємство може бути бюджетним, кооперативним, акціонерним, орендним тощо. Різноманітність економічних та організаційних форм підприємств визначається формами власності на засоби виробництва [2].

Відповідно до ст. 113 Господарського кодексу України приватним підприємством визнається підприємство, що діє на основі приватної власності одного або кількох громадян, іноземців чи осіб без громадянства та його (їх) праці чи з використанням найманої праці. Приватним є також підприємство, що діє на основі приватної власності суб'єкта господарювання – юридичної особи. Державне унітарне підприємство – це підприємство, що утворюється компетентним органом державної влади в розпорядчому порядку на базі відокремленої частини державної власності, як правило, без поділу її на частки, і входить до сфери його управління, діє як державне комерційне підприємство або казенне підприємство.

Визначаючи особливості підприємницької діяльності комунальних унітарних підприємств відповідно до вимог, встановлених Господарським кодексом України щодо діяльності державних унітарних підприємств, законодавець має на увазі регулювання діяльності комунальних комерційних підприємств як державних комерційних підприємств. Призначення комунальних унітарних підприємств таке ж саме, як і державних. Їх розрізняє лише форма власності, на якій можливе заснування цих підприємств – державна чи комунальна. Згідно з ч. 5 ст. 63 ГК корпоративне підприємство утворюється, як правило, двома або більшою кількістю засновників за їх спільним рішенням (договором), діє на основі об'єднання майна або підприємницької чи трудової діяльності засновників (учасників), їх спільного управління справами, на основі

корпоративних прав, у тому числі через органи, що ними створюються, участі засновників (учасників) у розподілі доходів та ризиків підприємства. Корпоративними є кооперативні підприємства, підприємства, що створюються у формі господарського товариства, а також інші підприємства, в тому числі засновані на приватній власності двох або більше осіб.

Відповідно до ч. 7 ст. 74 Господарського кодексу України державне унітарне комерційне підприємство може бути перетворене в корпоративне підприємство (державне акціонерне товариство). Підприємствами державної форми власності є державні комерційні підприємства, державні казенні підприємства, державні акціонерні товариства, 100% акцій яких перебуває у державній власності [1].

Підприємства, державна частка яких у статутному фонді перевищує 50% чи становить величину, що забезпечує державі право вирішального впливу на господарську діяльність цих суб'єктів, входить до державного сектора економіки, але не є підприємством державної форми власності. У разі, якщо в статутному фонді підприємства іноземна інвестиція становить не менше як десять відсотків, воно визнається підприємством з іноземними інвестиціями. Підприємство, в статутному фонді якого іноземна інвестиція становить сто відсотків, вважається іноземним підприємством.

Організаційно-правова форма – це форма юридичної особи, тобто суб'єкта підприємництва, що характеризує особливості його створення та взаємодії його власників, майнового статусу, засновників та учасників, їх відповідальності один перед одним та за зобов'язаннями юридичної особи. Відповідно до законодавства України юридичні особи можуть здійснювати підприємницьку діяльність в таких організаційно-правових формах (табл. 1).

Таблиця 1 Класифікація здійснення підприємницької діяльності за формами власності та організаційно-правовим статусом

За формою власності	За організаційним статусом
Державна	Державне комерційне підприємництво Державне акціонерне підприємництво
Комунальна	Комерційне підприємництво
Приватна	Приватне підприємництво Фермерське господарство Виробничий кооператив Господарські товариства у різних формах

Джерело: сформовано авторами на основі матеріалів [6, с. 110]

І. Коваль та Н. Щербаківа стверджують, що за організаційно-правовою формою господарської діяльності, підприємства характеризуються сукупністю майнових та організаційних ознак, що дає всебічне уявлення про особливості їх правового статусу. При цьому стверджують про нагальну потребу встановлення на рівні закону визначення таких понять як «організаційно-правова форма господарювання»,

«організаційно-правова форма господарської організації», «вид» (підприємства, товариства тощо), щоб уникнути суперечки з питань наявності правових підстав застосування різних нормативно-правових актів, які містять посилання на той чи інший вид або організаційно-правову форму [6].

В. Мадзігон звертає увагу на те, що у центр теорії економічного розвитку Й. Шумпер є підприємець, в

якому втілені підприємницькі якості, що стали рушієм економічного науково-технічного прогресу ХХ ст., який ототожнював підприємницьку функцію із функцією економічного лідерства і новаторства та зазначав, що інновація – дітище підприємництва, а підприємець – творець інновації [11]. У загальному, «підприємництво» – це самостійна ініціатива, систематична, на власний ризик діяльність, пов'язана із виробництвом продукції, виконанням робіт, наданням послуг та заняттям торгівлею з метою одержання прибутку. Дане визначення показує й основні ознаки підприємництва (самостійність, систематичність діяльності, ініціативу, творчість, ризик), і види підприємницької діяльності, і результат діяльності – прибуток. Головний показник підприємництва – практичні результати: одержання прибутку, професійне задоволення, утвердження позитивної репутації у суспільстві, серед партнерів, створення грошового фонду стабільності підприємства [5, 10].

На сьогодні можна констатувати формування нової парадигми підприємництва, засадами якої є: соціальна відповідальність; мережева побудова підприємницького середовища; партнерство некомерційних та неприбуткових організацій, стартапів для обміну знаннями та технологіями; формування єдиного інституційного середовища соціального розвитку; взаємодія великого бізнесу із середнім та малим бізнесом, нові форми економічної інтеграції; триєдність соціального, ринкового та інноваційного орієнтирів діяльності. В Україні загальносвітовим тенденціям відповідає розвиток соціально відповідальних ініціатив, інтеграція принципів корпоративної соціальної відповідальності у корпоративну стратегію, створення інноваційних форм підприємницької діяльності, що базуються на соціальному капіталі та ІТ-технологіях (краундфандингових, коворкінгових, шерінгових платформ та електронній комерції тощо) [10].

Досвід соціалістичного будівництва в Українській радянській соціалістичній республіці у складі СРСР засвідчив якраз про зворотне – про невмирущість завжди притаманної людині жаги до самостійного економічного творення. Реальне життя радянського суспільства показало, що, не зважаючи на пряму фізичну ліквідацію представників підприємницького класу та інші засоби придушення будь-яких проявів підприємницької ініціативи, весь післяжовтневий період вітчизняної історії відзначений існуванням специфічних, сурогатних, потворних, але все ж не менш підприємницьких у своїй основі зразків економічної поведінки [7]. Результати досліджень Т. Колесник засвідчують, що розв'язання проблем соціально-економічного розвитку України в ХХІ столітті потребує суттєвої реформації економіки, практичної її переорієнтації функціонування в ринкових відносинах у виробничій і невиробничій сферах насамперед це стосується підприємництва [8].

Формування та розвиток національного підприємництва значною мірою залежить від створення відповідної правової бази, яка стимулювала б підприємницьку активність та добросовісну конкуренцію. Згідно із Законом України: «Підприємництво – це безпосередня самостійна, систематична, на власний ризик діяльність по виробництву продукції, виконання робіт, надання послуг з метою отримання прибутку, яка здійснюється фізичними та юридичними особами, зареєстрованими як суб'єкти підприємницької діяльності у порядку, встановленому законодавством» [3]. У процесі фундаментальних соціально-економічних та політико-правових перетворень, що зазнавала Україна на початку 90-х років минулого століття, змінювалося й аксіологічне значення державної власності. Процес цих змін в переосмисленні засад і підходів до управління державною власністю не завершено і на сьогодні.

У деяких іноземних країнах (наприклад Франція, Єгипет) законодавством передбачено, що держава може бути суб'єктом державної та приватної власності (або суб'єктом права публічної й приватної власності держави), причому приватна власність держави рівноправна з приватною власністю інших суб'єктів, то у відносинах державної власності діють особливі правила, що не вміщуються в цивільно-правову схему відносин власності (наприклад, невідчужуваний характер, захист від стягнень тощо).

Державна власність, як окрема форма власності, відіграє певну роль в економіці України: як соціальна цінність державна власність являє собою всенародне надбання, що використовується або повинне використовуватися державою для досягнення загальних цілей і задач, виконання функцій держави [4]. Суспільне значення об'єктів права державної власності обумовлює публічний характер управління нею. Відсутність у чинному законодавстві переліку форм власності слід визнати недоліком правового регулювання відносин власності. О. Кравчук зазначає, що з огляду на суспільну важливість, перелік форм власності доцільно передбачити в тексті Основного Закону України, оскільки володіння, користування і розпорядження державним майном, що здійснюється державою в особі відповідних суб'єктів для реалізації відповідних державних функцій, втілюється у відповідних правових формах [9]. Тут слід погодитись, що ця діяльність являє собою діяльність з управління майном державної власності, розгляду особливостей адміністративно-правового регулювання, яка потребує подальших наукових досліджень [5].

У ході реалізації партнерства виникає ряд проблем щодо узгодження інтересів сторін і дотриманням встановлених правил поведіння. При цьому, значної уваги потребують відносини між владою і приватною власністю, оскільки для держави характерним є єдність владних і власницьких функцій, коли політичне лідерство дає невіддільне право розпоряджатися

власністю, а власність передбачає наявність політичного авторитету. Таке положення не сприяє розвитку державно-приватного партнерства. Ситуація ускладнюється також проблемою корупції, причому не лише на національному, а й на міжнародному рівні [9].

Відмінності між різними інституціональними системами виявляються у встановленні «влади над законом» або «закону над владою»; перевазі ідей колективізму або індивідуалізму; революційному або еволюційному характері їхнього розвитку. У зв'язку з цим, виділяють три форми взаємодії держави та приватного сектора: традиційна – держава залучає бізнес до спільного розв'язання проблем обслуговування потреб суспільства на основі партнерства; інвестиційна – спільне інвестування переважно в інфраструктурні проекти. Ця форма взаємодії має стратегічну спрямованість, основною метою якої є стимулювання економічного росту; науково-освітня – нові напрями розвитку в національному, міжнародному і глобальному масштабах в умовах глобалізації виробництва та транснаціоналізації капіталу.

Взаємовідносини з органами державної влади стали таким самим об'єктом корпоративного менеджменту, як планування та реалізація ділових операцій. Бізнес невинно шукає нові можливості для вибудовування своїх відносин з державними структурами. Проте існують основні перешкоди, які заважають створенню й ефективному функціонуванню партнерств. Основні бар'єри для створення й ефективного функціонування партнерств: недосконалість законодавчої основи для створення державно-приватного партнерства, зокрема щодо проведення прозорого конкурсу для відбору кваліфікованого та мотивованого приватного партнера; нестабільність регуляторного середовища, в якому реалізовується державно-приватне партнерство та інші.

Нині класифікують такі форми державно-приватного партнерства: традиційну; інвестиційну; науково-освітню [9, 12] Ф. Узунов пропонує класифікацію форм державно-приватного партнерства за змістовними категоріями партнерства з відповідними перевагами та ризиками: експлуатація-обслуговування; проектування-будівництво; здавання об'єктів «під ключ»; спорудження доповнень до об'єкта; оренда (придбання); тимчасова приватизація; «оренда-будівництво-експлуатація»; «будівництво-передача-експлуатація»; «будівництво-власність-експлуатація-передача»; «будівництво-власність-експлуатація» [11].

В. Небрат на підставі результатів розгляду аспектів, що синтезують історію, теорію та практики підприємництва пропонує такі напрями розвитку:

оптимізація державної політики підтримки підприємництва в Україні з урахуванням новітніх тенденцій розвитку підприємницької сфери (комплексні зміни інституційного поля, що визначає вектори підприємницької активності; протидія рентоорієнтованому спрямуванню бізнесу; сприяння розвитку соціально відповідального підприємництва); подальші наукові дослідження (концептуалізація зміни парадигми підприємницької діяльності в ході розвитку цивілізації; розроблення теоретичних засад корпоративної соціальної відповідальності як стратегії сталого розвитку суспільства) [10].

Висновки. Результати дослідження в цілому доповнюють теоретичні засади становлення та функціонування різних організаційно-правових форм підприємств, заснованих на праві державної, комунальної та приватної форм власності. Суб'єктом права власності є власник, який на свій розсуд володіє, користується та розпоряджається належним йому майном, що не суперечить чинному законодавству. Право власності та її форми, що закріплені в Конституції України, визначають державну, приватну і комунальну форми власності та передбачають систему захисту цих прав власності. Кожен з видів власності регулюється за формою та правовим змістом: право державної власності, право комунальної власності, право приватної власності. Найбільш вагомими ознаками, що виокремлюють одну організаційно-правову форму від іншої, є: кількість учасників суб'єкта підприємництва; характеристики власника майна; джерела майна як матеріальної основи підприємництва; межі майнової відповідальності; спосіб розподілу прибутків і збитків; форма управління суб'єктом підприємництва.

Визначальне місце серед суб'єктів підприємництва належить підприємству, яке має обов'язкові ознаки: виробництво продукції, надання послуг, виконання робіт для задоволення суспільних потреб, одержання прибутку (доходу). Загалом кожна з організаційно-правових форм має свої переваги та недоліки, які виявляються по-різному залежно від сфери діяльності, територіального розміщення, масштабу суб'єкта тощо.

За економічною формою підприємство може бути бюджетним, кооперативним, акціонерним, орендним тощо. Різноманітність економічних та організаційних форм підприємств визначається формами власності на засоби виробництва. За змістовним навантаженням організаційно-правова форма – це форма юридичної особи (суб'єкта підприємництва), що характеризує особливості його створення, майнового статусу, особливості взаємодії власників, засновників, та учасників, їх відповідальності один перед одним та за зобов'язаннями юридичної особи.

Література:

1. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2705-15#Text> (дата звернення: 25.11.2020)
2. Гейнц Р. М. Організаційно-правові форми юридичних осіб – суб'єктів підприємництва. *Наукові вісті Галицької академії. Збірник наукових статей*. 2008. № 2(14). С. 171-175.
3. Про підприємства в Україні. Закон від 27.03.1991 №887-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/888-12#Text> (дата звернення: 17.11.2020)
4. Кіщак І. Т., Глубоченко К. О., Саваріна І. П. Стратегічні пріоритети розвитку підприємств з виробництва складного обладнання. *Економіка, управління та адміністрування*. 2019. №4(90). С.15-22.
5. Кіщак І., Слюсаренко А. Теоретико-методологічні підходи до формування організаційно-економічного механізму управління підприємством. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського : зб. наук. пр. Миколаїв. Серія, Економічні науки*. 2019. С. 49-56.
6. Коваль І. Ф., Щербаківа Н. В. Щодо застосування поняття «організаційно-правова форма» в Господарському кодексі України. *Форум права*. 2015. № 3. С. 107-112.
7. Колібабчук Н. К. Історія виникнення і розвитку підприємництва в Україні в XVIII – початку ХХ ст. *Часопис цивілістики*. 2015. Вип. 18. С. 199-203.
8. Колесник Т. М., Демидова О. С., Колесник Д. А. Історія розвитку підприємництва. *Бізнес Інформ. Науковий журнал*. 2013. № 1. С. 332-334.
9. Кравчук О. О. Державна власність як форма власності в Україні (аксіологічний аспект). *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право : збірник наукових праць*. 2012. № 2 (14). С. 104-109.
10. Небрат В. В. Історія, теорія та перспективи розвитку підприємництва в Україні. *Економіка і прогнозування*. 2016. № 4. С. 144-151.
11. Мадзігон В. Історія розвитку підприємництва як соціально-економічного явища. *Молодь і ринок*. 2010. №7-8 (66-67). С. 33-37.
12. Узунов Ф. В. Класифікація форм державно-приватного партнерства. *Інвестиції: практика та досвід*. 2013. № 17. С. 113-115.
13. Формування конкурентоспроможності підприємств Причорноморського регіону України на зовнішніх ринках в умовах міжнародних інтеграційних процесів / Кіщак І.Т. та ін. ; Миколаївський національний університет ім. В. О. Сухомлинського. Миколаїв, 2017. 252 с.

References:

1. Economic Code of Ukraine (2003). Retrieved from : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2705-15#Text> [in Ukrainian].
2. Heinz, R. M. (2008). Organizational and legal forms of legal entities - business entities. *Naukovi visti Halys'koyi akademiyi. Zbirnyk naukovykh statey*, № 2 (14), 171-175 [in Ukrainian].
3. About enterprises in Ukraine (1991) №887-XII. Retrieved from : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/888-12#Text> [in Ukrainian].
4. Kishchak, I. T., Glubochenko, K. O. & Savarina, I. P. (2019). Strategic priorities for the development of enterprises for the production of complex equipment. *Ekonomika, upravlinnya ta administruvannya*. №4 (90), 15-22 [in Ukrainian].
5. Kishchak, I. & Slysarenko, A. (2019). Theoretical and methodological approaches to the formation of organizational and economic mechanism of enterprise management. *Naukovyy visnyk Mykolayivs'koho natsional'noho universytetu imeni V. O. Sukhomlyns'koho: zb. nauk. pr. Mykolayiv. Seriya, Ekonomichni nauky*, 49-56 [in Ukrainian].
6. Koval, I. F. & Shcherbakova, N. V. (2015) On the application of the concept of "organizational and legal form" in the Commercial Code of Ukraine. *Forum prava*, № 3, 107-112 [in Ukrainian].
7. Kolibabchuk, N. K. (2015) History of the emergence and development of entrepreneurship in Ukraine in the eighteenth - early twentieth century. *Chasopys tsyvilistyky* 18, 199-203 [in Ukrainian].
8. Kolesnyk, T. M., Demidova, O. S. & Kolesnyk, D. A. (2013) History of business development. *Biznes Inform. Naukovyy zhurnal.*, № 1, 332-334 [in Ukrainian].
9. Kravchuk, O. (2012) State property as a form of ownership in Ukraine (axiological aspect). *Visnyk NTUU «KPI». Politolohiya. Sotsiolohiya. Pravo: zbirnyk naukovykh prats'*. № 2 (14), 104-109 [in Ukrainian].
10. Nebrat, V. (2016) History, theory and prospects of business development in Ukraine. *Ekonomika ta prohnozuvannya*. № 4, 144-151 [in Ukrainian].
11. Madzigon, V. (2010) History of business development as a socio-economic phenomenon. *Youth and Market*, №7-8 (66-67), 33-37 [in Ukrainian].
12. Uzunov, F. (2013) Classification of forms of public-private partnership. *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*. № 17, 113-115 [in Ukrainian].
13. Kishchak, I. T. and others (2017) *Formation of competitiveness of enterprises of the Black Sea region of Ukraine on foreign markets in the conditions of international integration processes*. Mykolayivs'kyy natsional'nyy universytet im. V. O. Sukhomlyns'koho. Mykolayiv, 2017, 252 s. [in Ukrainian].

